

ФАХОВІ ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ – 2008: РОЛЬ ТА МІСЦЕ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

СЕРГІЙ ЛИЛИК,
директор Інституту маркетингу,
член Ради УАМ

Автор аналізує сучасний стан розвитку, спільні інтереси, потреби та проблеми громадських фахових організацій України. При цьому використано результати “Дослідження рівня інституційної спроможності та напрямків розвитку галузевих фахових громадських організацій (об’єднань підприємств) України”, проведеного УАМ під керівництвом автора й у межах виконання проекту “Підприємці в громадянському суспільстві: сучасна практика та завдання в Україні”, що здійснюється за фінансової підтримки Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні.

Постановка проблеми

Всеукраїнська громадська організація “Українська Асоціація Маркетингу” (надалі – УАМ) – це фахова галузева організація, місія якої – бути голосом маркетологів України, просувати маркетинг як філософію та практику ведення бізнесу. Членами УАМ є підприємці (маркетингові дослідницькі та консалтингові агенції, окремі рекламні й виставкові компанії, розробники програмного забезпечення тощо), фахівці галузі (керівники, працівники маркетингових служб підприємств різних галузей та форм власності), викладачі, науковці тощо.

За 10 років своєї діяльності УАМ нагромадила певний практичний досвід – зокрема, у сфері організації науково-практичних заходів (конференції, форуми, семінари), освітньої діяльності (тренінги, курси), видання періодичної преси, взаємодії з міжнародними організаціями маркетологів (насамперед із Європейською маркетинговою конфедерацією та ESOMAR), донорськими організаціями, органами державної виконавчої влади. УАМ також зrealізовує функцію саморегулювальної галузевої організації, про що свідчить прийняття та офіційна державна реєстрація Стандартів якості

маркетингових досліджень УАМ, а останнім часом – розроблення та впровадження системи фахової сертифікації маркетологів.

У міру нагромадження досвіду перед УАМ поставали питання, які важко або й неможливо вирішувати ізольованими зусиллями лише однієї галузевої організації. Наприклад, серед таких питань:

- ♦ удосконалення нормативно-правової основи діяльності (зокрема щодо законодавчого регулювання функцій громадських організацій, членства юридичних осіб, порядку сплати членських внесків для юридичних осіб, порядку сплати членських внесків у міжнародні організації тощо);
- ♦ удосконалення механізмів і форм взаємодії з органами державної влади;
- ♦ координація зусиль галузевих організацій у сфері сертифікації фахівців на підставі опрацювання єдиних методологічних засад такої діяльності.

Тим часом в інформаційному просторі України (в Інтернет-виданнях, на сайтах організацій громадянського суспільства, дослідницьких установ, донорських організацій, у друкованих періодичних та неперіодичних виданнях, у матеріалах

різноманітних форумів, конференцій, засідань “круглих столів”) триває обговорення шляхів розвитку громадянського суспільства в Україні. Воно відбувається насамперед у контексті реформування чинної системи державного управління у цілому, й зокрема реформування чинних механізмів опрацювання, реалізації та контролю державної господарської, соціальної, освітньої, культурної, екологічної політики. Варто погодитися з Євгеном Бистрицьким: попри численні труднощі та загрози, громадянське суспільство в Україні – попереду, а Помаранчева революція була лише його прототипом¹.

Мають місце різноманітні спроби розробити проекти доктрини розвитку громадянського суспільства, концепції участі громадськості у процесі випрацювання й реалізації державної політики, у тому числі від імені бізнес-середовища України. Наприклад, “Доктрина Приватної Ініціативи”, затверджена 27 лютого 2003 р. на Раді Координаційно-Експертного Центру Об’єднань Підприємців України, мала на меті визначити стратегічні засади розвитку українського підприємництва й узагальнити позиції бізнес-громадськості щодо головних напрямів поліпшення бізнес-клімату в країні².

¹ Бистрицький Є. Передчуття громадянського суспільства // Дзеркало тижня. - К., 2007.- 11-18 листопада, №42 (671).

² Інститут конкурентного суспільства. Тема: Доктрина Приватної Ініціативи [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ics.org.ua/ua/topic.php?id=5>.

Оприлюднюються, а почасти й просуваються різноманітні проекти змін чинного законодавства у сфері регуляторної політики, зокрема у тих аспектах, що безпосередньо стосуються статусу, функцій, відповідальності та повноважень фахових галузевих організацій.

Однак спостерігається парадоксальна ситуація. З одного боку, зовсім не поодинокі громадські фахові / галузеві організації / об'єднання підприємців розробляють та просувають законопроекти, спрямовані на розвиток їхніх саморегулювальних функцій, впровадження цивілізованих стандартів і норм діяльності у профільних сферах, галузях чи секторах (наприклад, подібний позитивний досвід мають ВГО "Туристична Асоціація України", Асоціація міжнародних експедиторів України, Об'єднання "Спілка молочних підприємств України", Всеукраїнська благодійна організація "Українська асоціація видавців та книгорозповсюджувачів", ВГО "Всеукраїнська рекламна коаліція" та інші). Ряд громадських організацій на підставі окремих законодавчих актів визнано саморегулювальними організаціями, проте з відмінностями у статусі у кожному конкретному випадку. Приклади: Українська асоціація інвестиційного бізнесу України, Всеукраїнська професійна громадська організація "Спілка аудиторів України", Професійна асоціація реєстраторів та депозитаріїв тощо. У цілому ж активність фахових організацій у цьому напрямі має ізольований характер: кожна організація діє самотужки, координації дій та спільної методології відсутні, і як наслідок — у більшості випадків позитивний результат виявляється недосяжним.

З іншого боку, мають місце проекти, що проголошують підтримку процесів становлення та розвитку громадянського суспільства, але, на наш погляд, містять практичні вимоги, часом досить далекі від інтересів та завдань громадського руху в Україні.

Покажемо у такому контексті прикладом є "Проект концепції участі громадськості в процесі вироб-

лення урядової політики, формування рішень та громадського контролю функціонування і діяльності публічної адміністрації", який своєю чергою покликається на "План підготовки, розробки, узгодження та просування доктрини, концепції, законопроектів та підзаконних актів щодо функціонування та діяльності НПО в Україні"[3]. У цьому плані передбачено, зокрема, "системно вирішити такі конкретні проблеми":

- ♦ обмеження права громадських організацій займатися підприємницькою діяльністю;
- ♦ обмеження права на об'єднання для іноземних громадян та осіб без громадянства;
- ♦ обов'язковість легалізації всіх громадських об'єднань;
- ♦ надмірність повноважень державних органів щодо контролю за діяльністю громадських організацій;
- ♦ обмеження територіальним статусом діяльності громадських організацій.

Аналогічні положення містить резолюція Всеукраїнської конференції "Державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства. Нові пріоритети" (12-13 листопада 2007 року) [4]. Зокрема, резолюція рекомендує Верховній Раді України ухвалити новий Закон "Про громадські організації", що має передбачити:

- ♦ скасування територіальних статусів громадських організацій;
- ♦ добровільну процедуру підтвердження національного статусу;
- ♦ скасування реєстрації осередків громадських організацій;
- ♦ визнання права ГО здійснювати господарську діяльність без мети одержання і розподілу прибутку.

На наш погляд, у наведених двох прикладах має місце підміна понять: від імені громадських організацій виступають де-факто приватні суб'єкти господарювання (як правило, представники малого бізнесу), які працюють на спеціалізованому ринку послуг, де замовниками є донорські організації та частково — бюджетні установи. Хоча ці суб'єкти господарювання формально зареєстровані

переважно як громадські організації, функцій громадських організацій вони не виконують, інтересів тих чи тих спільнот не представляють і не захищають. Відповідно, вони суттєво відрізняються від справжніх громадських організацій за формами та методами діяльності, інтересами тощо. Крім того, на відміну від справжніх громадських організацій у зазначених де-факто приватних суб'єктів господарювання на першому плані стоять вимоги усунення обмежень на ведення підприємницької діяльності та скасування обов'язкових процедур, пов'язаних власне з представленням інтересів самоорганізованих та саморегулювальних спільнот.

Хочу підкреслити, що приватні суб'єкти господарювання, звичайно ж, мають повне право працювати на зазначеному спеціалізованому ринку, і реально вони виконують багато корисних справ. Однак неприйнятною є ситуація, коли вони починають виступати від імені громадського руху.

Актуальність публічної дискусії із цього приводу зумовлена ще й тією обставиною, що громадські фахові / галузеві організації / об'єднання підприємців часто усунуті (або самоусунуті) від спільної з органами державної влади підготовки та реалізації заходів, що безпосередньо стосуються їхніх інтересів. Наприклад, 28 травня Кабінет Міністрів України видав розпорядження №784-р "Про затвердження плану заходів щодо реалізації у 2008 році Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства". З інформації, яку наводить Український незалежний центр політичних досліджень, випливає: громадські фахові / галузеві організації / об'єднання підприємців до реалізації цього заходу практично не долучилися [5].

За цих умов УАМ виступила з ініціативою реалізації проекту, що передбачає три етапи.

1—й етап. Здійснення "Дослідження рівня інституційної спроможності та напрямів розвитку галузевих фахових громадських організацій (об'єднань підприємців) України",

що має на меті посприяти виявленню спільних інтересів та проблем, опрацювати рекомендації щодо подальшого розвитку громадського фахового й підприємницького руху та допомогти вказаним організаціям зреалізувати відповідальну соціальну місію.

2-й етап. Проведення науково-практичної конференції “Підприємці у громадянському суспільстві: сучасна практика та завдання в Україні” з участю, зокрема, всіх учасників дослідження задля обговорення результатів дослідження та прийняття рекомендацій щодо подальшого розвитку громадського фахового та підприємницького руху.

3-й етап. Публікація матеріалів дослідження та науково-практичної конференції.

Реалізація проекту здійснюється за підтримки Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні.

Перший етап проекту зреалізовано у середині травня – першій декаді липня 2008 р.

При цьому у процесі опрацювання анкети дослідження враховано досвід УАМ у проведенні низки досліджень за попередні роки, зокрема [6,7]:

Цільова група дослідження рівня інституційної спроможності та напрямів розвитку галузевих фахових громадських організацій (об’єднань підприємців) України – фахові галузеві організації, які у своїх статутних та програмних документах містять завдання сприяти розвитку відповідних сфер діяльності, галузей і секторів вітчизняної економіки, а також представляти законні інтереси своїх членів (фізичних та/або юридичних осіб).

Метод дослідження: особисте стандартизоване інтерв’ю.

Обсяг генеральної та вибіркової сукупності: генеральна сукупність – понад 500 чинних галузевих фахових організацій. На підставі генеральної сукупності визначено основу вибірки – 30 організацій, що представляють різні галузі та сфери діяльності. Досліджено 20 організацій, що відповідає умовам проекту. Відсоток досягнення вибірки – 67%.

Таблиця 1

Місія досліджуваних організацій

Місія	Кількість відповідей
Захист прав та інтересів своїх членів	18
Сприяння взаємодії членів організації у бізнесі	8
Сприяння розвитку галузі (сфери діяльності), ринкових відносин, просуванню національного продукту	7
Сприяння розвитку правових умов діяльності	7
Саморегулювання галузі	2
Сприяння інвестиційному клімату	2
Сприяння підвищенню іміджу підприємців галузі	1

Джерело: [8]

Таблиця 2

Головні джерела фінансування досліджуваних організацій

Джерело фінансування	Кількість відповідей	Питома вага, %
Гранти	3	10, 20, 35
Приватні пожертви	5	50, 50, 10, 5
Членські внески	19	100, 100, 50, 90, 100, 50, 93, 100, 100, 90, 100, 15, 100, 40, 100, 60
Надходження від статутної діяльності	4	
Дотації з державного бюджету	0	
Дотації з бюджету органів місцевого самоврядування	0	
Інше (1 випадок - доходи від депозиту)	2	

Джерело: [8]

Таблиця 3

Розмір річних членських внесків у досліджуваних організаціях

Категорія платників членських внесків	Кількість відповідей	Розміри членських внесків, грн на рік
Для фізичних осіб	6	600; 10; 500; 40; 400; 25-250
Для юридичних осіб	10	4 000; 600; 5 000; 500; 0-10 000-50 000 залежно від члена; 6 000-24 000; 125-1 250; 500; 1 000; 200-12 000

Джерело: [8]

Таблиця 4
Із протоколами засідань керівних статутних органів досліджуваних організацій можна ознайомитися:

Джерело	Вищий статутний орган	Орган, що здійснює керівництво поточною діяльністю
Сайт організації	4	5
Друковані видання організації	2	2
Архів організації	11	11
Не можна, це внутрішні документи організації	4	5
Не можна, такі протоколи не ведуться	0	0
Інше (частково - на сайті)	1	1

Джерело: [8]

Таблиця 5
Із персональним складом керівних статутних органів досліджуваних організацій можна ознайомитися:

Джерело	Персональний склад керівних органів	Перелік членів
Сайт організації	15	15
Друковані видання організації	4	4
Архів організації	2	2
Не можна, це внутрішні дані організації	1	1
Інше	0	0

Джерело: [8]

Таблиця 6
Замовники експертної діяльності досліджуваних організацій

Замовники	Кількість відповідей
Кабінет Міністрів України	13
Верховна Рада України	9
Міністерства та відомства України	15
Регіональні (місцеві) державні адміністрації	6
Органи місцевого самоврядування	2
Інші громадські організації	11
Правоохоронні та судові органи	4
ЗМІ	15
Окремі громадяни	7
Суб'єкти господарювання	11
Це була власна ініціатива	6
Наші члени	13
Інші (Фонд держмайна, ДКЦПРФ, іноземні торговельні представництва)	2

Джерело: [8]

На першому етапі дослідження (12-25 травня) апробовано запитання анкети та сформовано вибірку. Основний критерій – присутність галузевої організації в інформаційному просторі України відповідно до таких завдань:

- ♦ захист законних прав та інтересів своїх членів;
- ♦ сприяння розвитку галузі / національного ринку / вітчизняного продукту;
- ♦ сприяння формуванню правових умов діяльності;
- ♦ сприяння саморегулюванню галузі, сектора чи сфери діяльності;
- ♦ сприяння поліпшенню іміджу галузі та підприємницького / фахового руху в Україні.

Основні обмеження у ході дослідження:

- 1) труднощі встановлення безпосереднього контакту з керівниками ряду організацій, у деяких випадках – брак будь-якої відповіді на листи електронною поштою, передачу інформації через офіс-менеджерів тощо;
- 2) небажання керівників деяких організацій заповнювати анкету через неготовність розголошувати інформацію про власну діяльність, труднощі щодо повних відповідей, брак довіри до результативності взаємодії з іншими організаціями, брак часу.

Основні результати дослідження

Із 18 досліджених галузевих організацій 10 створено у 1992-1999 рр., решта 10 виникли починаючи з 2000 р. Середній вік організацій становить понад 9 років.

На підставі Закону України “Про об'єднання громадян” зареєстровано менше як половину (9, або 45%) досліджених організацій; на підставі Закону України “Про підприємство” – 30%. Ще 4 організації зазначили “Інше”, зокрема: “об'єднання юридичних осіб”, “добровільне об'єднання, що створене згідно із Законом України “Про

Таблиця 7
Категорії ЗМІ, що висвітлюють діяльність досліджуваних організацій

Категорія ЗМІ	Кількість відповідей
Центральні канали ТБ	14
Місцеві канали ТБ	6
Радіо	9
Центральна преса	14
Регіональна (обласна) преса	8
Місцева (районна) преса	4
Спеціалізовані (фахові) видання	16
Інтернет-видання	16
Спеціалізовані (фахові) сайти	16
Інше:	1

Джерело: [8]

Таблиця 8
Функції, які досліджувані організації виконують або вважають за доцільне виконувати у майбутньому

Функція	Кількість відповідей: виконано або вже виконується	Кількість відповідей: є необхідним у майбутньому
Розробка стандартів діяльності підприємств галузі	9	3
Здійснення сертифікації підприємств галузі на відповідність стандартам діяльності	0	11
Розробка кваліфікаційних вимог до фахівців галузі	5	4
Сертифікація фахівців галузі на відповідність кваліфікаційним вимогам	3	6
Розробка законодавчих та нормативних актів для галузі	13	6
Експертиза законодавчих і нормативних актів, що впливають на діяльність підприємств галузі	14	3
Моніторинг нормативно-правового регулювання галузі	13	2
Представлення інтересів галузі у громадських радах при державних органах виконавчої влади	16	2
Взаємодія з організаціями споживачів	4	7
Представлення інтересів своїх членів у профільних міжнародних об'єднаннях	11	5
Розроблення та/або експертиза обов'язкових реєстраційних, ліцензійних, сертифікаційних процедур тощо для підприємств галузі	4	9
Вплив на формування громадської думки з проблематики діяльності галузі	16	1
Моніторинг розвитку галузі	16	2
Бізнес-консультування членів	11	3
Організація науково-практичних конференцій, семінарів тощо	15	1
Видання фахових ЗМІ	10	1
Правовий захист своїх членів	12	4
Інше (1 відповідь: просування галузі на міжнародному рівні; 1 відповідь: проведення неформальних зустрічей із колегами та партнерами)	2	0

Джерело: [8]

підприємство". Одна організація має статус благодійного фонду. Таким чином, ідеться знову-таки про статус організацій як неприбуткових підприємств.

Наявність асоціацій, що де-факто відіграють роль галузевих представницьких громадських об'єднань, проте зареєстровані як підприємства, є наслідком спрощеної процедури реєстрації останніх, оскільки для цього не потрібно створювати обласні чи місцеві осередки – реєстрація відбувається не у Мін'юсті, а в місцевих органах влади тощо.

За територіальною сферою діяльності досліджувані організації де-факто є всеукраїнськими (дві – також міжнародними), хоча формально асоціації, зареєстровані свого часу в місцевих органах влади на підставі Закону України "Про підприємство", лигли би бути місцевими. Менше з тим, дану обставину зазначили тільки 2 організації серед усіх досліджених.

Визначення місії є обов'язковим положенням статутів досліджених організацій. Позитивну відповідь на це запитання анкети дали 18 організацій із 20. Усі вони вказали на захист прав та інтересів своїх членів, що є стандартною вимогою чинного законодавства.

Водночас лише 2 організації зазначили функцію саморегулювання галузі як складник своєї місії. Це ті організації, що мають окреме (додаткове) нормативно-правове забезпечення своєї діяльності.

Основна цільова аудиторія досліджених організацій – власники підприємств (16 відповідей, або 80%), керівні менеджери (75%) та фахівці галузі (75%).

Реально усі досліджені організації орієнтуються на членство насамперед власників та керівних менеджерів підприємств галузі (значна частина фахівців, наприклад, серед аудиторів, депозитаріїв чи правників водночас є власниками та/або керівними менеджерами підприємств, установ, а також СПД; вони ж де-факто приймають рішення про членство у галузевих асоціаціях відповідних юридичних осіб тощо).

Таблиця 9

Оцінка досліджуваними організаціями впливу державної політики на розвиток галузі/сфери діяльності

Напрямок державної політики	Кількість відповідей "відмінно"	Кількість відповідей "добре"	Кількість відповідей "задовільно"	Кількість відповідей "незадовільно"	Кількість відповідей "нас це не стосується"
Регуляторна	0	2	7	8	2
Податкова	0	2	10	6	1
Митна	0	1	5	3	9
Тарифна	0	1	2	7	7
Освітня	1	2	5	10	0
Інша (інформаційна, законодавча, адміністративне сприяння)	0	0	0	3	0
ЗАГАЛОМ	0	1	5	2	0

Джерело: [8]

Таблиця 10

Погляди досліджуваних організацій щодо напрямів удосконалення роботи громадських рад при органах державної виконавчої влади

Категорія відповіді	Кількість відповідей
Не потрібно нічого вдосконалювати, ці громадські ради добре працюють	1
Все залежить лише від активності та компетентності наших працівників у складі цих громадських рад	5
Повноваження та порядок роботи цих громадських рад доцільно визначити законом, а не положеннями, що їх підписують керівники відповідних органів державної виконавчої влади	8
Персональний склад цих громадських рад доцільно формувати шляхом делегування представників від громадських організацій на підставі закону, а не шляхом призначення членів за рішенням керівника самої ради чи керівника органу державної виконавчої влади	8
Інше: <ul style="list-style-type: none"> ◆ ці громадські ради реально не функціонують; ◆ потрібно змінювати систему роботи органів виконавчої влади з профільними громадськими організаціями; ◆ все залежить від керівника органу виконавчої влади; ◆ у нас немає досвіду участі. 	4

Джерело: [8]

Таблиця 11

Погляди досліджуваних організацій щодо доцільності координації зусиль галузевих організацій задля реалізації спільних інтересів

Категорія відповіді	Кількість відповідей
Так, і ця координація здійснюється належним чином наявними національними та міжгалузевими об'єднаннями	1
Так, однак така координація здійснюється незадовільно (формально)	11
Так, однак такої координації наразі немає	7
Ні, наша організація сама спроможна реалізувати всі свої інтереси	1
Інше	0

Джерело: [8]

Брак профільних навчальних закладів та викладачів і науковців серед цільової аудиторії переважної більшості (70-75%) досліджених організацій фіксує об'єктивну ситуацію: відсторонення фахових організацій від процесу підготовки кадрів для своїх галузей і сфер діяльності.

Більшість (60%) досліджених організацій провадить діяльність лише на центральному рівні. Хоча практично всі організації мають членів (юридичних та фізичних осіб) у різних регіонах України, для створення дієвих (із правом юридичної особи) регіональних і місцевих осередків організаційні та матеріально-фінансові ресурси залишаються обмеженими. До 5 обласних / регіональних осередків із правом юридичної особи мають 4 організації (20%), до 10 таких осередків – 2 організації (10%), понад 15 осередків – 2 організації (10%).

Головним джерелом фінансування для досліджуваних організацій є членські внески, причому у 8 випадках (53% повних відповідей щодо структури джерел фінансування) вони становлять 100% надходжень, ще у 3 випадках (20%) – не менше як 90%. Лише у 2 організаціях надходження від статутної діяльності становлять понад 50% від загального обігу коштів. Із цими даними коригуються відповіді у табл. 8: лише три організації серед досліджених мають дочірні підприємства, що розширюють можливості надходжень від власної діяльності.

Незначним є залучення гранто-

Таблиця 12

Погляди досліджуваних організацій щодо заходів, які доцільно здійснити задля подальшого розвитку підприємницького руху в Україні

Відповіді на відкриті питання	Кількість відповідей
Достатньо діяти, а також розвивати взаємодію з органами державної влади та місцевого самоврядування у межах чинних правових норм	2
Опрацювати спільний Етичний кодекс, що має визначати критерії дієздатності та прозорості громадських організацій підприємців	5
Опрацювати спільну Доктрину взаємодії громадських організацій підприємців з органами державної законодавчої і виконавчої влади, а також з органами місцевого самоврядування	11
Опрацювати Доктрину розвитку громадянського суспільства в Україні спільно з представницькими громадськими організаціями, що діють в інших сферах суспільної активності	5
Опрацювати нову організаційну модель взаємодії громадських організацій підприємців та організацій громадянського суспільства у цілому	12
Забезпечити моніторинг та сприяти зміні законодавства в Україні відповідно до потреб розвитку громадянського суспільства	12
Інше: <ul style="list-style-type: none"> ◆ розвиток підприємницького руху некоректно ототожнювати з розвитком громадських організацій; ◆ потрібно провадити ефективну інформаційну політику, в тому числі спрямовану на поліпшення іміджу підприємців у суспільстві. 	2

Джерело: [8]

Таблиця 13

Погляди досліджуваних організацій щодо забезпечення прозорості у діяльності галузевих організацій

Відповіді на відкриті питання	Кількість відповідей
Оприлюднення на сайті (та/або у друкованих ЗМІ) організації персонального складу членів та керівних органів	13
Оприлюднення на сайті (та/або у друкованих ЗМІ) організації протоколів засідань керівних органів	9
Присутність представників повноважного органу державної виконавчої влади на засіданнях керівних органів задля засвідчення наявності кворуму та дотримання інших статутних процедур	2
Оприлюднення на сайті (та/або у друкованих ЗМІ) повного змісту Статуту й інших організаційних і програмних документів, що впливають на діяльність організації	15
Періодичне проведення (щороку або один раз на декілька років) обов'язкового незалежного аудиту діяльності організації з оприлюдненням результатів на сайті (та/або у друкованих ЗМІ)	5
Достатньо дотримуватися вимог чинного законодавства	4
Інше: <ul style="list-style-type: none"> ◆ потрібно висвітлювати на сайті поточну діяльність; ◆ потрібно полегшити доступ громадським організаціям до галузевих та загальнонаціональних ЗМІ. 	2

Джерело: [8]

вих коштів: лише 3 організації (15% усіх опитаних) вказали на використання грантів за підсумками останнього календарного року.

Одна організація зазначила брак регулярних фінансових надходжень і роботу персоналу на безоплатній основі.

Чотири (або 20%) організації мають річний обіг фінансових коштів до 100 тисяч гривень, 8 (40%) – до 500 тисяч гривень, 4 (20%) – до 1 млн гривень, 2 організації – до 2 млн гривень, ще 2 – до 5 млн гривень.

Розмір членських внесків для фізичних осіб зазначили 6 організацій; діапазон – від 10 до 600 гривень на рік. Реально внески фізичних осіб складають основу надходжень для 4 організацій (20% усіх досліджених).

Членські внески для юридичних осіб у 10 організаціях коливаються у межах від 500 до 50 тисяч гривень на рік. Крім того, ще одна організація зазначила, що розмір річних внесків юридичних осіб (підприємств) залежить від обсягів переробки сировини кожним із них. Загалом же членські внески юридичних осіб (сплата реально може відбуватись у різних формах) є винятковим або суттєвим джерелом фінансування для 15 організацій (75% усіх досліджених).

Таким чином, статутні органи досліджуваних організацій збираються регулярно (з'їзди та конференції – переважно щороку, правління та ради – переважно щомісяця або щоквартально), що є одним із показників дієвості організацій.

Загалом досліджувані організації зорієнтовані на відкритість своєї діяльності: лише близько чверті організацій вважає протоколи засідань своїх статутних органів закритими документами, а персональний склад керівних органів та перелік членів називає закритою інформацією лише одна організація серед досліджених.

Водночас розміщують протоколи засідань різних статутних органів на сайті чи у друкованих виданнях 30-35% організацій, а персональний склад керівних органів та перелік членів оприлюднюють у різних формах 85% досліджених організацій.

Таблиця 14

Погляди досліджуваних організацій щодо достатності інформації про засади та чинну практику функціонування фахових галузевих організацій/об'єднань підприємців

Відповіді	Кількість відповідей "інформації достатньо"	Кількість відповідей "інформації недостатньо"	Кількість відповідей "ця інформація не потрібна"
Теоретичні питання функціонування громадських організацій підприємців у системі громадянського суспільства та правової держави	4	14	0
Історія (традиції) функціонування громадських організацій підприємців в Україні (XIX - перша половина XX ст.)	2	13	3
Сучасна практика діяльності громадських організацій підприємців в Україні	4	15	0
Сучасна практика діяльності громадських організацій підприємців у країнах Європейського Союзу, США тощо	2	18	0
Сучасна практика діяльності міжнародних об'єднань підприємців	2	14	2
Нормативно-правове регулювання діяльності громадських організацій в Україні	8	11	0
Нормативно-правове регулювання діяльності громадських організацій у світі	1	19	0
Інше	0	0	0

Джерело: [8]

Практику судових позовів у справах захисту інтересів своїх членів мають менше від половини досліджуваних організацій, у тому числі принаймні 1 раз на рік це здійснюють лише 2 організації (10%).

Натомість практично всі досліджені організації (за 1 винятком) виступають експертами з питань розвитку профільної галузі чи сфери діяльності. Основними замовниками є ЗМІ, власні члени, суб'єкти господарювання, а також профільні міністерства та відомства, Кабінет Міністрів, Верховна Рада України.

Відносно незначна частка серед замовників експертних оцінок регіональних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування (у 30% і 10% випадках, відповідно) відбиває брак регіональних і місцевих осередків у переважній більшості досліджених організацій.

Практично всі (19 із 20, тобто 95%) досліджені організації навели приклади своїх найуспішніших проєктів, реалізованих у минулому чи здійснюваних нині. Перелік цих проєктів подано за основними напрямками діяльності.

Характерним є загалом регулярне висвітлення діяльності досліджених організацій у ЗМІ. Щотижня матеріали про їхню діяльність з'являються у 6 випадках (30%), щомісяця – також у 6 випадках (30%), раз на декілька місяців – у 7 випадках (35%). Водночас ця діяльність концентрується теж переважно на центральному рівні, попри наявність юридичних членів (підприємств тощо) у регіонах України.

Власні періодичні видання (переважно журнали) мають лише 40% досліджених організацій. Неперіодичні друковані видання (буклети, брошури, календарі, збірники

нормативних документів тощо) є поширенішими, більш-менш регулярно їх видають 12 організацій із 20 (60%).

Наявність сайту стала практично невід'ємним атрибутом фахової організації; при цьому 14 організацій (70% із усіх досліджуваних) оновлюють сайт у щоденному та щотижневому режимі.

Більшість опитаних організацій вважає за доцільну появу нових спеціалізованих сайтів (12 відповідей із 20, або 60%) та друкованих видань (10 відповідей, або 50%), що мають висвітлювати різні аспекти діяльності фахових організацій. Водночас 6 організацій (або 30%) вважають це зайвим.

70% досліджуваних організацій нагромадили певний досвід міжнародної співпраці: вони є членами профільних міжнародних об'єднань, визнають їхні статuti, стандарти, кодекси, директиви, керівництва та інші нормативні документи, мають підписані договори про співпрацю з аналогічними організаціями інших країн тощо. При цьому виразно переважає орієнтація на вступ у світові та загальноєвропейські міжнародні організації; співпраця з профільними організаціями країн СНД має місце лише у 2 випадках (10%).

Водночас досвід проходження сертифікації на відповідність вимогам і стандартам міжнародних об'єднань мають лише 3 досліджені організації (або 15%).

Власні стандарти діяльності (5 випадків) та виробничі стандарти (3 випадки), зареєстровані згідно з чинним в Україні законодавством, станом на середину 2008 р. мали 8 (або 40%) організацій серед досліджених.

Переважає більшість досліджених організацій (85%) має додаткові внутрішні документи, що регулюють їхню діяльність. Найпоширенішими є положення про порядок вступу в члени та вибування, етичні кодекси, програми на певний період діяльності, положення про порядок сплати членських внесків тощо. Усі питання діяльності врегульовано виключно статутом лише у 3 (15%) випадках.

У майбутньому найбажанішими новими функціями досліджені ор-

Таблиця 15

Погляди досліджуваних організацій щодо можливих критеріїв інституційної спроможності фахових галузевих організацій/об'єднань підприємств

Відповіді	Кількість відповідей
Наявність сплати членських внесків	17
Наявність власної фінансової основи діяльності (наприклад, членські внески та надходження від власної діяльності становлять не менше як 50% загального обігу коштів)	9
Безготівковий обіг коштів перевищує певний мінімум, наприклад, становить: <ul style="list-style-type: none"> ♦ понад 100 тис. грн на рік ♦ понад 500 тис. грн на рік - 4 ♦ понад 1 млн грн на рік - 3 ♦ понад 2 млн грн на рік ♦ понад 5 млн грн на рік 	7
Організація має власні Стандарти діяльності підприємств галузі	9
Організація сертифікує своїх членів на відповідність чинним Стандартам діяльності	9
Організація має власні Кваліфікаційні вимоги до фахівців галузі	9
Організація сертифікує фахівців галузі	8
Диверсифікація напрямів діяльності організації (наприклад, не менше як 5 окремих проектів чи напрямів діяльності щороку)	6
Диверсифікація нормативної бази організації (у розвиток положень Статуту прийнято додаткові документи, що регламентують діяльність організації, права та обов'язки її членів, порядок реалізації програмних завдань тощо)	6
Організація має певний мінімум штатних працівників, для яких ця робота є основною; наприклад, у штаті: <ul style="list-style-type: none"> ♦ щонайменше 3 особи - 1 ♦ щонайменше 5 осіб - 6 ♦ щонайменше 10 осіб - 2 ♦ понад 10 осіб - 2 ♦ інше 	15
Організація випускає власні періодичні та неперіодичні друковані видання	8
Організація має чинний сайт / портал	17
Організація забезпечує прозорість своєї діяльності	14
Організація консультує своїх членів	14
Організація є членом профільних міжнародних громадських об'єднань	10
Організація публічно виступає експертом з проблематики розвитку профільної галузі чи сфери діяльності	16
Організація взаємодіє з органами державної влади та місцевого самоврядування (участь у роботі громадських рад тощо)	15
Організація періодично (щороку чи раз на декілька років) замовляє незалежний аудит своєї діяльності та публікує (або оприлюднює на сайті) його результати	6
Інше (організація має кваліфікований персонал - 1 відповідь; усе залежить від цілей та завдань - 1 відповідь)	2

Джерело: [8]

ганізації вважають:

- ♦ здійснення сертифікації підприємств галузі на відповідність стандартам діяльності (на даному етапі цього не робить жодна організація);
- ♦ розроблення та/або експертизу обов'язкових реєстраційних, ліцензійних, сертифікаційних процедур тощо для підприємств галузі (сьогодні – 4 організації);
- ♦ взаємодію з організаціями споживачів (сьогодні – 4 організації);
- ♦ сертифікацію фахівців галузі на відповідність кваліфікаційним вимогам (сьогодні – 3 організації);
- ♦ розроблення законодавчих і нормативних актів для галузі (сьогодні цим опікуються 12 організацій).

Наявність оплачуваного персоналу засвідчили 18 організацій (17 – у штатному розписі, 1 – тільки за сумісництвом). При цьому лише 3 організації мають у штатному персоналі понад 10 осіб.

Основними кваліфікаційними вимогами до персоналу є: наявність вищої базової освіти, володіння ПК, наявність стажу практичної діяльності, знання іноземних мов, досвід взаємодії зі ЗМІ.

Найпоширенішою (90% досліджених організацій) формою підвищення кваліфікації штатного персоналу є участь у профільних конференціях та семінарах (значною мірою така участь є безкоштовною). Курси та тренінги зазвичай є платними, тому участь у них нижча (50% організацій). Організації, що мають досвід взаємодії з профільними світовими та європейськими організаціями, активно використовують міжнародний обмін (45%).

Усі організації, що засвідчили наявність оплачуваного персоналу, вказали на вільне володіння працівниками українською та російською мовами; поширеним також є володіння англійською мовою (83% організацій, що мають штатний персонал).

Залучення волонтерів серед досліджених організацій залишається непоширеним: це практикують лише

Таблиця 16
 Погляди досліджуваних організацій щодо доцільності державного фінансування фахових галузевих організацій/об'єднань підприємців

Відповіді	Кількість відповідей
Так, порядок фінансування має регулюватися Кабінетом Міністрів у погодженні з профільними міністерствами та відомствами	1
Так, порядок фінансування має визначатися окремим законом	7
Ні, це небезпечна залежність від державного апарату	8
Ні, суспільство цього не зрозуміє	1
Ні, це питання далекого майбутнього	0
Ні, наші організації не готові до відповідального партнерства з державою	0
Інше: <ul style="list-style-type: none"> ♦ державне фінансування не є доцільним; ♦ бажаним є співфінансування державою окремих важливих програм. 	3

Джерело: [8]

Таблиця 17
 Технічне забезпечення діяльності досліджуваних організацій (дані представили 16 організацій, середнє значення округлено до одиниці)

Вид технічного забезпечення	Відповіді:		
	Мінімальна кількість	Максимальна кількість	Середнє значення
Обладнані робочі місця (мають усі 16 організацій)	2	16	7
Телефонні лінії (мають усі 16 організацій)	1	5	3
Комп'ютери (мають усі 16 організацій)	1	20	7
Факси (мають усі 16 організацій)	1	3	1
Ксерокси (мають усі 16 організацій)	1	2	1
Принтери (мають усі 16 організацій)	1	4	2
Мультимедійне обладнання (мають 7 організацій)	1	1	1
Автомобілі (мають 4 організації)	1	1	1
Друкарське устаткування (мають 2 організації)	1	1	1
Інше	0	0	0

Джерело: [8]

9 організацій із 20 (45%), причому в обмеженій кількості – переважно до 5 осіб на рік.

Досліджені організації дали різну кількість відповідей щодо оцінки впливу державної політики на розвиток профільних галузей та сфер діяльності.

За традиційною 5-бальною шкалою отримані оцінки загалом коливаються між “задовільно” та “незадовільно”. Так, свою оцінку регуля-

торній політиці виставили 17 організацій, середній бал становить 2,6; податкову політику оцінили також 17 організацій, середній бал – 2,9; митну політику – 9 організацій, середній бал 2,8; тарифну політику – 10 організацій, середній бал – 2,4; освітянську політику – 18 організацій, середній бал – 2,7.

Узагальнена оцінка державної політики (загальна кількість балів, розділена на загальну кількість

відповідей) – 2,6 бала.

Досліджені організації нагромадили певний досвід участі у громадських радах при органах державної виконавчої влади, насамперед на центральному рівні – при профільних міністерствах та відомствах (80% від загальної кількості опитаних), а також при Кабінеті Міністрів України (50%). Загалом за бажання брати участь у їхній діяльності особливих перешкод для формальної участі немає (жодної відмови не зафіксовано).

Переважають критичні оцінки ефективності роботи та методів формування громадських рад при органах державної виконавчої влади. Лише 1 організація (5%) вважає, що ці ради добре працюють; ще 4 (20%) вважають, що все залежить від активності їхніх представників. Натомість більшість відповідей наполягає на необхідності зміни статусу цих рад та порядку їхнього формування (по 8 пропозицій), а також фіксує залежність громадських рад від позиції керівника органу виконавчої влади тощо.

Лише одна організація з досліджених вважає, що має достатній потенціал, аби самостійно вирішувати всі свої завдання. Також одна організація вважає, що в Україні координація зусиль галузевих організацій здійснюється належним чином. Водночас решта організацій (18, або 90%) вважає, що координація потрібна, але наразі здійснюється незадовільно або ж її як такої немає.

Отже, більшість досліджених організацій виступає за:

- ♦ опрацювання нової організаційної моделі взаємодії громадських організацій підприємців (фахових організацій) та організацій громадянського суспільства у цілому (12 відповідей, 60% опитаних);
- ♦ забезпечення моніторингу та сприяння зміні законодавства в Україні відповідно до потреб розвитку громадянського суспільства (12 відповідей, 60%).

Також поширеними є позиції на користь:

- ♦ опрацювання спільної Доктрини взаємодії громадських організацій підприємців з органами державної законодавчої та виконавчої влади, а також з органами місцевого самоврядування (11 відповідей, 55%);
- ♦ опрацювання спільного Етичного кодексу, що має визначати критерії дієздатності та прозорості громадських організацій підприємців (5 відповідей, 25%);
- ♦ опрацювання Доктрини розвитку громадянського суспільства в Україні спільно з представницькими громадськими організаціями, що діють в інших сферах суспільної активності (5 відповідей, 25%).

Дані заходи мають взаємодоповнювальний характер.

Діяти, а також розвивати взаємодію з органами державної влади та місцевого самоврядування у межах чинних правових норм вважають за достатнє 2 організації (10%).

Виступаючи за опрацювання нових засад взаємодії галузевих організацій та органів державної влади, а також маючи наміри розширювати свої функції, більшість досліджених організацій погоджується з необхідністю забезпечення прозорості власної діяльності. Зокрема з оприлюдненням на сайті повного змісту Статуту та інших документів погоджуються 75% опитаних; за оприлюднення переліку членів та складу керівних органів – 65%; за оприлюднення протоколів засідань керівних органів – 45%.

Водночас проведення періодичного незалежного аудиту своєї діяльності наразі вітають лише 5 організацій (25%).

Вважають за достатнє діяти у межах чинного законодавства 4 організації (20%).

Досліджені організації практично одноставно фіксують недостатність інформації про засади та чинну практику діяльності галузевих організацій як у світі, так і в Україні. Найактуальнішими темами, які цікавлять практично усіх і в який є найвідчутнішим брак інформації, такі:

- А) нормативно-правове регулювання діяльності громадських організацій у світі (95% опитаних);
- Б) сучасна практика діяльності громадських організацій підприємців у країнах Європейського Союзу, у США тощо (90%);
- В) сучасна практика діяльності громадських організацій підприємців в Україні (75%).

Дещо меншою мірою відчувається нестача інформації з теоретичних питань (70%), сучасної практики діяльності міжнародних об'єднань підприємців (70%), історії громадського руху в Україні (65%).

Відносно доброю є поінформованість щодо нормативно-правового регулювання діяльності громадських організацій в Україні, яке вважають достатнім 40% опитаних. Однак і у даному випадку переважає недостатність поінформованості (55%).

Найпоширенішими критеріями спроможності галузевих організацій серед респондентів даного дослідження є:

- ♦ наявність сплати членських внесків – 16 відповідей (80% опитаних організацій);
- ♦ організація має чинний сайт / портал – 16 відповідей (80%);
- ♦ організація публічно виступає експертом із проблематики розвитку профільної галузі чи сфери діяльності – 15 відповідей (75%);
- ♦ організація має певний мінімум штатних працівників, для яких ця робота є основною – 14 відповідей (70%);
- ♦ організація консультує своїх членів – 14 відповідей (70%);
- ♦ організація взаємодіє з органами державної влади та місцевого самоврядування – 14 відповідей (70%);
- ♦ організація забезпечує прозорість своєї діяльності – 13 відповідей (65%);
- ♦ організація є членом профільних міжнародних громадських об'єднань – 10 відповідей (50%).

Погляди досліджуваних організацій щодо доцільності державного (бюджетного) фінансування їхньої діяльності поділилися. Зага-

лом висловилися з даного питання 19 організацій (95% опитаних; 1 організація зазначила 2 взаємодоповнювальні відповіді).

Отже, 35% опитаних організацій вважають, що таке фінансування є потрібним і його варто визначати окремим законом. 1 організація (5%) вважає за доцільне співфінансування з боку держави окремих важливих програм. 40% вважають таке фінансування недоцільним у принципі, оскільки воно породжуватиме небезпечну залежність від державного апарату. Ще 2 відповіді (10%) також фіксують негативне ставлення до державного фінансування.

Висновки

Проведене дослідження дає підстави для низки узагальнень.

Фахові громадські організації/об'єднання підприємців протягом майже двох десятиліть своєї діяльності нагромадили певний практичний досвід, а також організаційний, інформаційний та матеріально-технічний потенціал.

Узагальнений “портрет” досліджуваної організації виглядає таким чином:

- ♦ **юридичний статус:** об'єднання громадян або неприбуткове підприємство;
- ♦ **сфера діяльності:** всеукраїнська;
- ♦ **час існування:** 9 років;
- ♦ **місія:** захист інтересів членів, сприяння розвитку галузі та правових умов діяльності, сприяння взаємодії членів у бізнесі;
- ♦ **основні функції:** моніторинг розвитку галузі; вплив на формування громадської думки з проблематики діяльності галузі; представлення інтересів галузі у громадських радах; організація науково-практичних конференцій, семінарів тощо; експертиза законодавчих та нормативних актів, що впливають на діяльність підприємств галузі; моніторинг нормативно-правового регулювання галузі
- ♦ **членство:** юридичні та фізичні особи;
- ♦ **цільова аудиторія:** власники,

- керівні менеджери підприємств, фахівці;
- ♦ **регіональні та місцеві осередки:** переважно немає;
- ♦ **джерела фінансування:** виключно або переважно членські внески, меншою мірою – надходження від власної діяльності та пожертви;
- ♦ **обіг фінансових коштів:** близько 500 тис. грн на рік;
- ♦ **штатний персонал:** до 7 осіб;
- ♦ **наявність волонтерів:** не характерно;
- ♦ **офіс:** орендоване приміщення площею приблизно понад 50 кв. м.
- ♦ **матеріальна база:** 7 обладнаних робочих місць, 7 комп'ютерів, 3 телефонні лінії, 2 принтери, 1 факс, 1 принтер;
- ♦ **прозорість діяльності:** часткова, переважно щодо складу керівних органів, переліку членів та змісту статуту;
- ♦ **ставлення до забезпечення прозорості діяльності:** важко, але треба діяти в цьому напрямі;
- ♦ **поінформованість про теоретичні засади та практику діяльності галузевих організацій в Україні та світі:** недостатня;
- ♦ **судовий захист своїх членів:** не є характерним;
- ♦ **експертна діяльність:** активна;
- ♦ **взаємодія зі ЗМІ:** активна;
- ♦ **власні друковані ЗМІ:** не є характерними;
- ♦ **власний сайт:** є, активно функціонує;
- ♦ **членство у міжнародних організаціях:** тяжіє до членства у світових та європейських об'єднаннях;
- ♦ **наявність власних стандартів діяльності:** не є характерною, але зростає усвідомлення необхідності;
- ♦ **наявність кваліфікаційних вимог до фахівців галузі:** не є характерною, але зростає усвідомлення необхідності;
- ♦ **внутрішня нормативна база діяльності:** у цілому диверсифікована;
- ♦ **участь у діяльності громадських рад при органах влади:** переважно формальна;

- ♦ **оцінка діяльності громадських рад при органах влади:** потрібно змінити статус та порядок формування;
- ♦ **оцінка впливу державної політики на розвиток галузі:** коливається між задовільною та незадовільною;
- ♦ **оцінка координації зусиль галузевих організацій:** потрібна, але наразі є формальною або її немає взагалі;
- ♦ **оцінка доцільності державного фінансування:** або на підставі закону, або ж узагалі не треба;
- ♦ **ставлення до взаємодії з державою:** необхідне, але доцільним є опрацювання нових “правил гри”;
- ♦ **бачення власної перспективи:** виконувати для галузі функції органу саморегулювання.

Вузловими проблемами для досліджених організацій є такі:

1. Законодавче регулювання діяльності

На цей час фахові галузеві організації мають різні форми реєстрації, що впливає на умови їхньої діяльності. Причому строкатість зростає у міру того, як приймаються нові закони щодо функцій громадських організацій в окремих галузях.

Закон України “Про об'єднання громадян” застарів. З одного боку, цей закон значно обмежує функції громадських організацій, а з іншого – практично ніяк не регламентує прозорості їхньої діяльності, не регулює інституційної спроможності тощо.

Склалася парадоксальна ситуація: значна кількість фахових галузевих організацій свого часу реєструвалася на підставі Закону України “Про підприємство”, а водночас велику кількість де-факто приватних суб'єктів господарювання зареєстровано на підставі Закону України “Про об'єднання громадян”, тобто вони мають формальну можливість виступати від імені громадськості.

Більше як половина досліджених

організацій має власний досвід розроблення, співучасті у розробленні та просуванні законодавчих ініціатив відповідно до умов чинного законодавства (переважно через залучення окремих депутатів Верховної Ради, звернення до керівників держави, профільних міністерств та відомств тощо). Нагромаджено як певний позитивний, так і негативний досвід. Характерно, що фахові організації різних галузей діють самотужки, переважно не маючи інформації про зусилля колег. Відповідно, немає мови про єдину методологію або платформу цих ініціатив, координацію зусиль чи погоджене формування громадської думки.

Окремі питання діяльності, що гостро потребують законодавчого регулювання, – це стосунок держави до сплати юридичними особами членських внесків до фахових організацій, а також до механізму сплати вітчизняними організаціями членських внесків у міжнародні (світові, європейські тощо) об'єднання.

2. Проблеми фінансового та матеріально-технічного забезпечення

Очевидно, що наявна організаційна та матеріально-технічна база у більшості випадків є недостатньою для якісного виконання задекларованих функцій, а тим більше для виконання перспективних завдань.

У багатьох випадках оголошена кількість членів та розмір членських внесків мали б забезпечувати організаціям обіг коштів принаймні у декілька разів більший, ніж це має місце сьогодні.

У більшості випадків досліджені організації де-факто є обмеженими щодо диверсифікації каналів фінансування, зокрема щодо надходжень від статутної діяльності.

Об'єктивно розвиток організаційних та матеріально-технічних можливостей визначається низкою чинників, серед яких:

- ♦ загальний розвиток ринкових відносин у країні та у даній галузі;
- ♦ обсяги галузевого виробництва товарів чи послуг;
- ♦ рівень розвитку підприємни-

цького руху як такого;

- ♦ рівень інституційної спроможності та прозорості діяльності самих організацій.

Таким чином, зміцнення організаційних і матеріально-технічних можливостей фахових організацій – процес поступовий і доволі тривалий.

Усвідомленням відносної слабкості та вразливості своїх позицій є обережне ставлення переважної більшості фахових організацій до можливостей співфінансування своєї діяльності з боку держави.

3. Проблеми інформаційного середовища

За останнє десятиріччя фахові організації досягли помітних успіхів у розвитку своїх інформаційних ресурсів; функціонує мережа фахових сайтів, яка у цілому дає уявлення про проблематику галузей та діяльність самих організацій. Сайти, а також власні та партнерські друковані видання загалом забезпечують інформаційну взаємодію з фаховою аудиторією.

Менше з тим, інформаційні ресурси досліджених організацій залишаються обмеженими.

Взаємодія з іншими ЗМІ має відносно регулярний характер лише на центральному рівні. Якої-небудь скоординованої інформаційної політики на міжгалузевому рівні немає. Відповідно, бракує зусиль щодо формування позитивного іміджу фахівця/підприємця у суспільстві, немає обговорення загальних проблем громадського руху.

Значна частина досліджених організацій обережно ставиться до можливості появи нових спеціалізованих сайтів і друкованих видань, що мали би спеціалізуватися на висвітленні різних теоретичних та практичних аспектів їхньої діяльності. Водночас поінформованість фахових організацій зі згаданих питань є однозначно недостатньою.

4. Проблеми кадрового забезпечення галузей

Переважає більшість досліджених організацій зазначає низьку чи не-

задовільну якість підготовки кадрів для їхніх галузей, зокрема брак практичних навичок та вмінь застосовувати набуті знання. В основі даного явища – збереження в Україні старої радянської системи управління освітою, за якої працевластців (власники, керівники підприємств і установ усіх галузей, сфер діяльності та форм власності, тобто реальні споживачі освітнянського “продукту”) усунуто від розроблення змісту навчальних програм і кінцевого контролю якості навчального процесу.

Водночас в Україні є ряд галузевих фахових організацій (у тому числі серед досліджених), що нагромадили певний досвід підготовки кадрів та їхньої сертифікації. На порядку денному – осмислення, узагальнення набутого досвіду, за можливістю – опрацювання спільних методологічних підходів та стандартів в освітній сфері.

5. Питання взаємин з органами державної влади

Досліджені організації державну політику у сфері регулювання економічного життя вважають у цілому малоєфективною або неефективною (оцінки: задовільно, незадовільно).

Досвід свідчить: вирішення у масштабах однієї, навіть великої галузі питань законодавчого регулювання, адміністративного сприяння, бюджетної підтримки тощо насправді не гарантує бізнес від хиб чи зривів державної політики у цілому (це проявляється, наприклад, у втраті контролю над інфляційними процесами, нестабільності фінансової системи, нападах адміністративної сверблячки, спробах перерозподілу власності та ринків позаекономічними методами, чиновницькому рекеті тощо).

Водночас об'єктивний подальший розвиток в Україні ринкових відносин та конкуренції, процеси глобалізації економічного життя – усе це ставить нові вимоги до ефективності державних механізмів.

Переважає думка про те, що потрібно змінювати чинні “правила гри”, зокрема, в річці перетворення галузевих фахових організацій на органи саморегулювання галузей та відповідальних партнерів держави у

процесі опрацювання та реалізації економічної політики. А це передбачає опрацювання зацікавленими організаціями спільного розуміння їхнього доцільного юридичного статусу, функцій, а також критеріїв інституційної спроможності.

Джерела:

1. Бистрицький Є. Передчуття громадянського суспільства // Дзеркало тижня. – К., 2007. – 11-18 листопада, №42 (671).
2. Інститут конкурентного суспільства. Тема: Доктрина Приватної Ініціативи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ics.org.ua/ua/topic.php?id=5>.
3. Форми та методи залучення громадськості: Навч. посіб. / Інститут громадянського суспільства; за ред. В. Артеменка. – К.: ІКЦ “Леста”, 2007. – 240 с.
4. Державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства. Нові пріоритети // Громадянське суспільство. – К., 2008. – №1 (3). – С. 2-14.
5. План для громадянського суспільства в Україні // Громадянське суспільство. – К., 2008. – № 3 (5). – С. 4-9.
6. Діагностика сектору переробки м'яса та виробництва м'ясопродуктів / USAID | BIZPRO. – К., 2006. – 117 с.; Діагностика сектору переробки овочів та фруктів / USAID | BIZPRO. – К., 2006. – 100 с.; Діагностика сектору текстильних виробів / USAID | BIZPRO. – К., 2006. – 196 с.
7. Лилик І. В., Лилик С. В. Дослідження технічних та програмних можливостей громадських організацій України в рамках спільного проекту Європейського Союзу та Програми розвитку ООН “Спільнота споживачів та громадські об'єднання”. – К.: ПП “Демос сервіс”, 2007. – 59 с.
8. Звіт “Дослідження рівня інституційної спроможності та напрямків розвитку галузевих фахових організацій (об'єднань підприємців) України. Кер. дослідницької групи С.В. Лилик.-Українська Асоціація Маркетингу [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.uam.in.ua>